

**АНАЛІЗ МЕТОДІВ ОЦІНКИ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ**

**КВЯТКО Т.М., К.Е.Н., ДОЦЕНТ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМ. П. ВАСИЛЕНКА**

У статті розглянуто підходи науковців, щодо методики оцінки рівня конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Встановлено, що нині існує велика кількість методів оцінки конкурентоспроможності, проте жодної інтегральної системи показників не узгоджено. Запропоновано авторський підхід щодо розв'язання даного питання.

In the article author were examined views of scientists to assess level of competitiveness of agricultural products. There were established, that now have stand out a large amount of current methods for assessing competitiveness, but any integrated system of indicators hasn't been agreed upon. There was suggested authors determination solving this problem.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Питання підвищення конкурентоспроможності продукції є одними з ключових для економічних систем всіх рівнів, адже відповіді на них спроможні забезпечити зростання рівня добробуту населення, який є основним показником ефективності функціонування економічної сфери. Не є виключенням в цьому економіка України, для якої дане питання набуло ще більшої гостроти після вступу до СОТ 16 травня 2008 р. Проте, зважаючи на актуальність даної тематики та беручи до уваги велику кількість здійснених досліджень, варто зазначити, що і досі залишається теоретично та методологічно не вирішеною проблема взаємозв'язку між конкурентоспроможністю продукції та економічною ефективністю діяльності вітчизняних товаровиробників. Підвищення конкурентоспроможності продукції є важливим як для економіки України цілому, так і для окремих її секторів. У тому числі, такого динамічного сектору як сільське господарство.

Сучасна економічна наука пропонує значну кількість методик, пристосованих до регіональних, об'єктових та інших особливостей товарних ринків, за якими можливо оцінити рівень конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції вітчизняного виробництва, однак саме багатоплановий індивідуальний

характер вказаних досліджень та методичних підходів не дозволяє дійти до застосування цілісної системи показників, які б повною мірою дозволяли оцінити конкурентоспроможність продукції на макрорівні. Отже вказане питання залишається остаточно не вирішеним.

При цьому в сучасній економічній науці не існує також єдиної загальноприйнятої методики оцінювання рівня конкурентоспроможності певного виду сільськогосподарської продукції та методики розрахунку конкурентоспроможності окремого підприємства чи галузі в цілому. Дане питання ускладнюється і невизначеністю категоріального апарату подібних досліджень, адже єдиного, визнаного та універсального визначення дефініцій «конкурентоспроможність продукції», «конкурентоспроможність підприємства» тощо, не існує. Вказаними обставинами обумовлюється актуальність теоретичних досліджень та практичних питань, пов'язаних з підвищенням конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників та її оцінкою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Конкуренція та пов'язанні з нею питання завжди були і залишаються в центрі уваги вчених-економістів. Вперше категорію «конкуренція» у термінологію економічної науки ввів А. Сміт, який визначив її роль та місце у функціонуванні ринкової економіки, а також фактори, що на неї впливають. В подальшому, продовжуючи аналізувати категорію «конкуренція» інший відомий представник класичної політичної економії Д. Рікардо сформулював теорію порівняльних переваг, яка пояснювала причини і вигоди які отримують країни, що беруть участь у міжнародній торгівлі. Проте, на шляху переходу до постіндустріального етапу розвитку та зміни умов здійснення економічної діяльності, виникла необхідність подальшого дослідження конкуренції, адже існуючі теорії не завжди могли обґрунтовано пояснити певні економічні процеси у сучасній економіці.

Також вивченням конкурентоспроможності займалися і К. Менгер, Є. Бем-Баверк, Ф. Візер, А. Маршалл, В. Парето. Вагомий внесок у дослідження конкуренції зробила Дж. Робінсон. Висновки Робінсон про можливість монополістичного регулювання цін і обсягів виробництва великими фірмами суперечили постулатам неокласичної теорії. Також був поставлений під сумнів і ключовий неокласичний принцип ототожнення рівноваги попиту і пропозиції, тобто ринкової рівноваги, з оптимальним розподілом і використанням ресурсів та максимізацією суспільного добробуту [1]. У подальшому питаннями

конкуренції та конкурентоспроможності займалися М. Портер, Н.П. Тарнавська та інші.

Серед вітчизняних науковців увагу питанням конкурентоспроможності аграрної продукції приділяли В.Г. Андрійчук, С.М. Кваша, П.Т. Саблук, Б.Й. Пасхавер та інші. Проте, зважаючи навіть на численні здобутки вчених-економістів і досі методично невирішеним є питання оцінки рівня конкурентоспроможності аграрної продукції. Не існує єдиної інтегральної методики оцінки, а використання різних неузгоджених між собою методик дає суперечливі результати.

Формулювання цілей статті. Метою даної публікації є формалізація переваг та недоліків існуючих методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності з огляду на їх відповідність особливостям ринку сільськогосподарської продукції.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній економічній літературі виділяється понад 100 методів оцінки конкурентоспроможності та понад 300 показників рівня конкурентоспроможності підприємства [2]. Оцінюючи конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції науковці схиляються до думки, що необхідно оцінювати як і кількісні, так і якісні показники [3]. При цьому останні часто є більш інформативними. Однак, сьогодні не існує жодної інтегральної системи показників, яка б враховувала основні характеристики та мала не тільки теоретичне, але і прикладне значення при оцінці рівня конкурентоспроможності сільгосппродукції, а також враховувала унікальність продукції АПК порівняно з продукцією інших галузей національної економіки.

На основі аналізу запропонованих методів, нами було встановлено, що більшість вчених-економістів (наприклад, В.К. Савчук, О. Богданюк, С.Г. Светунькова, Л.Р. Ільєсова, Г.В. Савицька, Н.О. Криковцева, А.А. Степанова та інші) схиляються до думки, що узагальнюючим показником конкурентоспроможності продукції повинен бути інтегральний показник. Ми також поділяємо дані погляди, однак дотримуємося дещо іншої думки стосовно методів розрахунку цього показника. Також варто зазначити, що думки науковців стосовно останнього суттєво різняться та формуються у різних напрямках. Підтвердженням цього є те, що в одних випадках для оцінки конкурентоспроможності продукції першочерговими характеристиками є біолого-господарські (генетичні параметри, які закладаються селекціонерами), еколого-господарські (параметри, які

містяться в нормативних документах, стандартах) та виробничо-господарські параметри (виробнича собівартість) продукції. В інших – пропонується основну увагу приділяти вартісним показникам і на їх основі розраховувати інтегральний показник.

Також ми не зовсім погоджуємося із думкою науковців, які вважають, що конкурентоспроможність продукції, а також рентабельність її виробництва інтегрується в конкурентоспроможність підприємства і на основі цього оцінюється рівень конкурентоспроможності підприємства. Продовжуючи цю думку, можна зробити висновок, що в подальшому конкурентоспроможність підприємства інтегрується в конкурентоспроможність галузі, регіону і т.д. Тобто конкурентоспроможність продукції визначає рівень конкурентоспроможності національної економіки. На наш погляд, дане обґрунтування є упередженим та сумнівним. Ми вважаємо, що конкурентоспроможність та економічна ефективність продукції впливає на формування рівня конкурентоспроможності підприємства, проте не є вичерпною основою для його визначення, адже вказані групи показників враховують результати реалізації економічного потенціалу суб'єкта, втім прямо не враховують рівень його розвитку та стан зовнішнього середовища, за якого розкриваються та реалізуються певні можливості та складові цього потенціалу.

Оцінювати рівень конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції, на думку деяких науковців, необхідно за рахунок використання вагових коефіцієнтів [4]. Такий порядок розрахунку показників конкурентоспроможності застосовується під час підготовки Звіту про глобальну конкурентоспроможність країн світу. Але, в попередніх наших дослідженнях було доведено, що використовувані методи (на світовому рівні) не відображають реальної ситуації в економіці України, а тому доцільним є застосування поряд з ваговими коефіцієнтами інших більш об'єктивних методів при оцінці рівня конкурентоспроможності вітчизняної аграрної продукції.

На думку Малиша М.І. для повноцінної характеристики конкурентоспроможності продукції слід застосовувати три групи показників: технічні, економічні, організаційні. До технічних автор відносить показники, які визначаються певними нормами, стандартами і технічними рекомендаціями. До економічних – показники, які визначають, в першу чергу, витрати споживача на придбання та подальшу експлуатацію товару. Організаційні – це умови по дотриманню сервісу підприємством, що реалізувало продукцію [5]. Врахування даних показників є важливим, проте, ми

вважаємо, що для більш повного аналізу ці показники потрібно доповнити і експертними.

Питання конкурентоспроможності продукції та маркетингу нерозривно пов'язані між собою та за сучасних умов не можуть повністю існувати окремо один від одного. Врахувавши ці особливості, науковці (з позиції маркетологів) при оцінці рівня конкурентоспроможності продукції виділили ще дві групи показників, а саме: показники зовнішнього формування (тенденції розвитку економіки, ринку, тенденції НТП, коливання кон'юнктури, загроза конкурентів та ін.) і показники якості (ергономічні, патентно-правові, показники безпеки, екології та ін.) [6]. На нашу думку, якщо застосовуються показники маркетингу то їх необхідно використовувати в повній мірі, тобто використовувати і показники, що характеризують комунікаційну політику підприємства. Це дозволить враховувати обсяг продажів який, в свою чергу, впливає на конкурентоспроможність продукції.

Необхідною складовою ефективного розвитку вітчизняної економіки є забезпечення конкурентоспроможності продукції, яка виробляється в аграрній сфері не лише на внутрішньому, але і на зовнішньому ринку. Продукція повинна відповідати вимогам міжнародних стандартів, тобто бути високоякісною, щоб забезпечити підвищення ролі країни на міжнародному ринку. Однак через недостатнє застосування фахівцями класичних (системи загальноприйнятих) методів оцінки конкурентоспроможності аграрної продукції, які узгоджуються із методами, що є в основі сертифікації продукції у країнах основних торговельних партнерах, неможливо визначити дійсні якісні показники продукції, а отже і її фактичний рівень конкурентоспроможності. А тому, слід запроваджувати і застосовувати нові методи визначення конкурентоспроможності, що в подальшому дасть можливість виявляти невикористані резерв у процесі виробництва та реалізації аграрної продукції.

Беручи до уваги особливості розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні, вважаємо, що нині рівень конкурентоспроможності продукції доцільно оцінювати за трьома групами показників: аналітичними, експертними та комбінованими.

Висновки. У сучасній економічній науці та господарській практиці використовуються різноманітні методи оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Не зважаючи на це, не існує універсальної системи показників яка б мала прикладне загальногосподарське значення. Науковці пропонують для

оцінки конкурентоспроможності розраховувати біолого-господарські, еколого-господарські, виробничо-господарські, вартісні, організаційні, технічні, економічні та інші показники. Пропонуємо узагальнити існуючі методи за такими напрямками: аналітичні, експертні та комбіновані.

Література.

1. Робинсон Дж. Экономическая теория несовершенной конкуренции [пер. с англ.] / Робинсон Дж. – М.: Прогресс, 1986. – 469 с.
2. Ламбен Ж.-Ж. Стратегический маркетинг. Европейская перспектива / Ламбен Ж.-Ж. – СПб.: Наука, 1996. – 589 с.
3. Богданюк О. Удосконалення оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції [Електронний ресурс] / Богданюк О. – Режим доступу: <http://sophus.at.ua>
4. Кулешова Г.М. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності продукції АПК / Кулешова Г.М./ Вісник ЖДТУ. – 2009. – № 1 (47). – С. 176-179.
5. Аграрная экономика: учеб. 2-е изд. перераб. и доп. / Под ред. М.И. Мальшица. – СПб.: Изд-во «Лань», 2002. – 688 с.
6. Ахметджанова С. Параметры конкурентоспособности пищевой продукции / С. Ахметджанова // Маркетинг. – 2001. – № 2. – С. 70-75.
7. Луцький М.Г. Конкурентоспроможність продукції українських корпорацій на міжнародних ринках / М. Г. Луцький, Е. І. Данілова // Інститут економіки і менеджменту: електронне наукове фахове видання. – 2007. – № 1. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/ejournals/PSPE/2007-1/Luckyi_107.htm

УДК 657.62

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЛІКВІДНОСТІ ТА ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

**КЛИМЕНКО С.О., К.Е.Н.,
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. В.О. СУХОМАЙНСЬКОГО**

У статті акцентовано увагу на важливості відповідного обліково-аналітичного забезпечення ліквідності та платоспроможності підприємства, що визначають його задовільний фінансовий стан та дають можливість контролювати загрозу банкрутства.

An article is about the accounting-analytic ensuring for the definition of liquidity and solvency enterprise. These markers value his satisfactory financial condition and it is possible to control a bankruptcy risk.